

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI  
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI**

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

*Qo‘lyozma huquqida*  
**UDK: 330.3:6T2(575.1)**

**NASRITDINOVA GULCHEXRA ABDURASHITOVNA**

**TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISH  
MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI (AVTOMOBIL  
SANOATI MISOLIDA)**

**08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit**

**Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)  
DISSERTATSIYASI**

**Ilmiy rahbar:** iqtisodiyot fanlari doktori,  
professor Bekmurodov Adxam Sharipovich

**Toshkent -2023**

## MUNDARIJA

|                |                                                                                                                                                                               |            |
|----------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
|                | <b>Kirish</b>                                                                                                                                                                 | <b>3</b>   |
| <b>I bob</b>   | <b>SANOAT TARMOQLARIGA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI .....</b>                                                           | <b>12</b>  |
| 1.1.           | To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishning nazariy va uslubiy jihatlar                                                                                       | 12         |
| 1.2.           | Xorijiy investitsiyalarni mamlakat iqtisodiyotiga jalb etishning zamonaviy usul va modellari                                                                                  | 23         |
| 1.3.           | Avtomobil sanoati tarmoqlariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish bo‘yicha xorijiy tajribalar ...                                                        | 27         |
|                | Birinchi bob bo‘yicha xulosa                                                                                                                                                  | 33         |
| <b>II bob</b>  | <b>AVTOMOBIL SANOATIGA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISH HOLATI VA SAMARADORLIGI TAHLILI .....</b>                                                      | <b>35</b>  |
| 2.1.           | O‘zbekiston avtomobil sanoatining rivojlanishi va investitsion faoliyati tahlili                                                                                              | 35         |
| 2.2.           | O‘zbekiston avtomobil sanoatining investitsion jozibadorligi holati tahlili                                                                                                   | 50         |
| 2.3.           | Avtomobil sanoati tarmoqlariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish samaradorligini baholash .....                                                         | 64         |
|                | Ikkinchi bob bo‘yicha xulosa                                                                                                                                                  | 75         |
| <b>III bob</b> | <b>AVTOMOBIL SANOATIGA TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI IQTISODIY SAMARADORLIKNI TA‘MINLASH YO‘LLARI .....</b> | <b>77</b>  |
| 3.1.           | Avtomobil sanoatining investitsion jozibadorligini oshirishning strategik yo‘nalishlarini ishlab chiqish .....                                                                | 77         |
| 3.2.           | Avtomobil sanoati raqobatbardoshligini to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish asosida oshirish yo‘llari                                                     | 91         |
| 3.3.           | Avtomobil sanoatining innovatsion faoliyatini to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar asosida oshirish mexanizmlari .....                                                  | 100        |
|                | Uchinchi bob bo‘yicha xulosa                                                                                                                                                  | 112        |
|                | <b>XULOSA .....</b>                                                                                                                                                           | <b>115</b> |
|                | <b>FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI .....</b>                                                                                                                               | <b>118</b> |
|                | <b>ILOVALAR .....</b>                                                                                                                                                         | <b>128</b> |

## **XULOSA**

Amalga oshirilgan tadqiqot natijalari asosida quyidagicha xulosaga kelindi:

1. Xorijiy investitsiyalarini jalb etish — mamlakatni xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish borasidagi davlat iqtisodiy siyosatining asosiy yoʻnalishi hisoblanadi. Iqtisodiyotga yoʻnaltiriladigan xorijiy investitsiyalarning markazlashtirilgan holda nazorat qilish va ularni kiritilishini ragʻbatlantirish maqsadida barcha mamlakatlarda investitsiyaviy dasturlar qabul qilinadi va mazkur dasturga kiritilgan loyihalarni amalga oshirish natijasida iqtisodiy rivojlanishga erishiladi.

2. Xorijiy investitsiyalar toʻgʻri tanlangan investitsion siyosat bilan mos kelgan holda investitsiya qabul qiluvchi mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga yordam beradi. Natijada, iqtisodiyotga nafaqat qoʻshimcha kapital kiritish, shuningdek, innovatsiyalar va zamonaviy texnologiyalar transferi koʻrinishida, ichki bozorda raqobatga ijobiy taʼsir koʻrsatadi, inson resurslarining yaxshilanishiga va xalqaro savdoning rivojlanishiga imkon beradi.

3. TTXIning samaradorligini baholashda yuqori texnologiyali tarmoqlarni rivojlantirishdagi samaraga asosiy eʼtibor qaratilishi kerak. Ushbu holat mamlakatni uzoq muddatli investitsiyaviy siyosatini belgilash va jalb etilayotgan TTXIning uzoq muddatlarda oʻzining yuqori texnologiyali sanoatni mustaqil rivojlantira olish qobiliyatini shakllantirishga qaratiladi.

4. Xorijiy investitsiyalarni mamlakat iqtisodiyotiga jalb etishning zamonaviy usul va mexanizmlarini oʻrganish natijalari shundan dalolat beradiki, TTXI har doim ham iqtisodiy daromadning koʻpaytirishga asoslanganligi bilan belgilanmaydi balki, asosan uning raqiblarini mahalliy va xorijiy bozorlariga kirib kelishini toʻxtatishga qaratilgan qarshi choralar sifatida qaralishi maqsadga muvofiq.

5. TTXI kiritish siyosatini olib borish orqali mamlakatda xorijiy texnologiyalarga bogʻlanib qolishlik holati mamlakatni uzoq vaqt davomidagi mustaqil rivojlana olish imkoniyatlarini cheklanishini yuzaga chiqaradi. Shunga asosan, TTXI faqat avtomobil sanoati tarmogʻiga texnologik integratsiyani taʼminlash uchun kiritilishi bilan cheklanishi lozim.

6. Avtomobil sanoati O'zbekiston iqtisodiyotining yetakchi tarmog'i sifatida 2021-yilda jami sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishdagi ulushi 14,3 foizni tashkil etadi. O'zbekiston Markaziy Osiyoda yo'lovchi va tijorat transport vositalarining to'liq assortimentini ishlab chiqaruvchi yetakchi mamlakat hisoblanadi. Hozirgi kunda yurtimizda 85 dan ortiq korxonalar avtosanoat sohasida faoliyat yuritmoqda va ushbu soha bo'yicha 200 dan ortiq xorijiy korxona va tashkilotlar bilan hamkorlik mavjud. O'zbekistonda avtomobil sanoatini rivojlanishi ichki bozorga yo'naltirilgan strategiyalar asosida rivojlanmoqda va xalqaro bozorlar talabiga yetarlicha javob bera olmaydi. Shunga ko'ra, tarmoqda raqobat muhitini shakllantirish va tashqi bozorlarga yo'naltirilgan samarali strategiyalarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

7. Avtomobil sanoatining investitsion jozibadorligini baholashda investitsion jozibadorlikni belgilab beruvchi omillar va investitsion risk omillari korxonalarning iqtisodiy va moliyaviy ahvolini bevosita xarakterlovchi yoki ta'sir etuvchi ko'rsatkichlarni o'z ichiga olishi lozim. Avtomobil sanoatiga investitsiyalar jalb qilish uchun ushbu tarmoq rivojlangan va raqobatlashayotgan mamlakatlarning investitsion jozibadorligi bilan taqqoslash orqali amalga oshirilishi lozim.

8. Avtomobil ishlab chiqaruvchi jami 42 ta mamlakat bo'yicha investitsion muhit jozibadorligini baholash bo'yicha tanlab olingan 12 ta indikatorlar asosida klaster tahlil natijalari O'zbekiston avtomobil sanoati uchun maqsadga muvofiq investitsion muhit yaratishda Kanada, Xitoy, Fransiya, Buyuk Britaniya tajribalariga tayanish maqsadga muvofiqligini asoslaydi.

9. TTXIlarni jalb qiluvchi mamlakatlarda investorlarga yaratib beriladigan bir qator sharoitlar bo'lsada, investitsiya qiluvchi mamlakatning samaradorlikka erishishini to'liq kafolatlamaydi. TTXIlari investitsiya qabul qiluvchi mamlakatlarning texnologik bazasini rivojlanishiga ijobiy ta'siri bilan birga, salbiy ta'sirini ham keltirib chiqaradi. Bozorda hukmdorlik qilishi natijasida mahalliy ishlab chiqarishni mustaqil rivojlanishini cheklanishga ham olib keladi.

10. O'zbekiston avtomobil sanoatini xorijiy investitsiyalarni ta'sirini yashirishga asoslagan (FES) modellari natijalari shundan dalolat beradiki, avtomobil